

Architectuur en behoud van integriteit van werk en maker

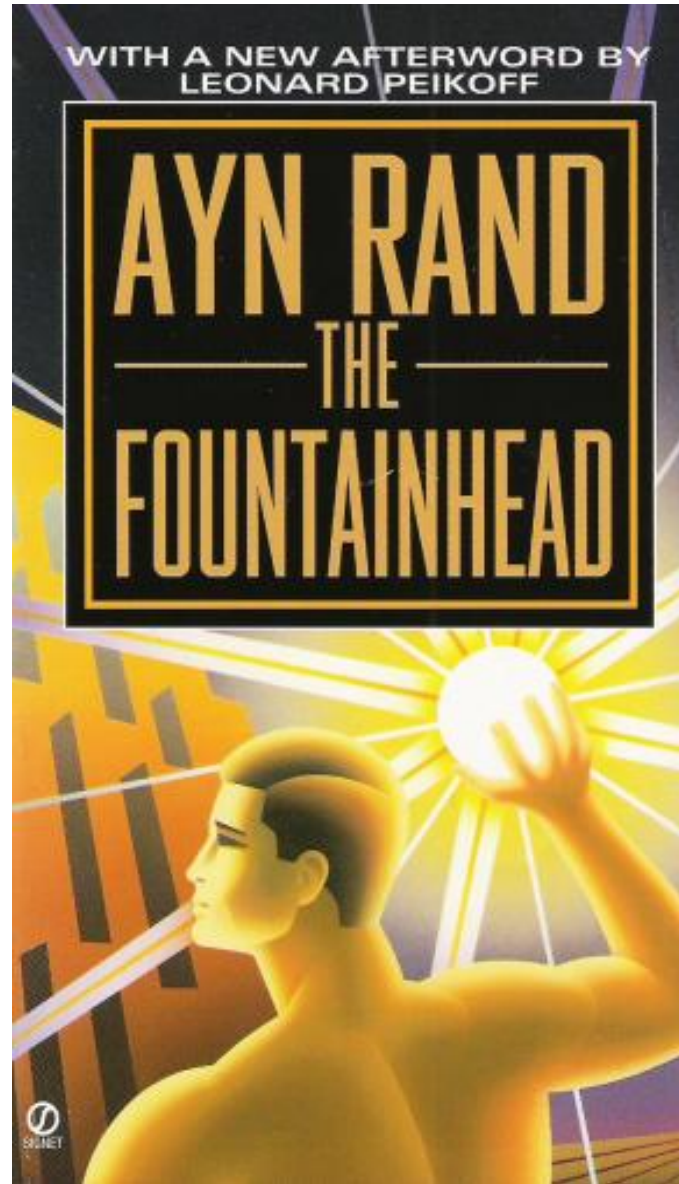
Prof. mr. J.J.C. Kabel

Gary Cooper as Howard Roark

Keating knows his most successful projects were aided by Roark, so he asks for Roark's help in designing Cortlandt. Roark agrees in exchange for complete anonymity and Keating's promise that it will be built exactly as designed. After taking a long vacation with Wynand, Roark returns to find that Keating was not able to prevent major changes from being made in Cortlandt's construction. *Roark dynamites the project to prevent the subversion of his vision.*

Bonnema

Recente spraakmakende zaken

Naturalis gaat diep door het stof voor architect na geschil om verbouwing

Naturalis gaat diep door het stof voor architect Fons Verheijen. Het Leidse museum annex onderzoekscentrum biedt excuses aan voor de verbouwing van het museum zonder toestemming van de architect en betaalt 1,5 miljoen euro. De door de rechter opgelegde [bouwstop](#) is daarmee van de baan.

uw wordt doorkliefd voor woonmetamorfose

0

'85-jarige' frustreert ontwikkelaar HHNK-complex in Edam

13 juni 2016 | categorie: **Edam-Volendam** | bron: NHD

De vasthoudendheid van oud-architect Tjeerd Dijkstra en andere partijen in Edam om de verbouwing van de voormalige HHNK-kantoorpanden tot woningen tegen te houden, frustreert ontwikkelaar De Vier Jaargetijden. De bezwaarcommissie van de gemeente komt op korte termijn met een uitspraak, waarna het college van b & w deze wel of niet over kan nemen. De Vier Jaargetijden wil bij groen licht beginnen met de verbouwing. Worden de

tegenstanders later alsnog in het gelijk gesteld, dan moet de ontwikkelaar de panden in oude staat herstellen.

De Westermoskee in de Amsterdamse Baarsjes, zoals die was ontworpen door de Parijse architecten Marc en Nada Breitman, zal er waarschijnlijk nooit meer komen. Ze willen niet dat Manderen BV en de Vereniging Westermoskee/Milli Görüs nog langer gebruik maken van hun ontwerp, omdat ze broddelwerk vrezen

Persoonlijkheidsrechten in het auteursrecht

Zelfbeschikking: beslissing over eerste publicatie of terughalen van het werk uit de openbaarheid; wijzigingsrecht

Bescherming authenticiteit/integriteit van werk en maker

Afstandsmogelijkheden beperkt; subject: in beginsel alleen levende natuurlijke personen; object: alle werken

Gevolgen? Beperking (grond)rechten/belangen van anderen: opdrachtgever, werkgever, uitgever, filmproducent, theatermaker, eigenaar, beheerder, publiek

Recht om als maker genoemd te worden

Verzetsrecht tegen andere titel van het werk

Verzetsrecht tegen wijzigingen in het werk

Absoluut verzetsrecht tegen aantasting van het werk bij nadeel aan reputatie maker

Gevolgen: de gewone man

- (...) wie of wat is die 'kunstenaar' dat hij het lef heeft om voor anderen te bepalen wat zij met hun eigendom mogen doen? Als ik een auto verkoop heb ik toch ook niet meer voor het uitmaken welk merk er voortaan getankt wordt? Stel je voor, ik koop een schilderij. Moet ik dan aan de schilder(of zijn/haar erven) vragen aan welke muur ik dat ding mag hangen? Het moet toch echt niet gekker worden.
 - Ingediend door Anoniem op wo, 23/09/2009 - 19:15. Reactie op Breda Vandaag

Bijbehorende onderwerpen

Het kader: juridische instrumenten (o.a. exploitatierecht, contract, branchecodes, omgevingsvergunning)

Wie? Wat? Architect of zijn bedrijf, elk gebouw?

Begrippen wijziging, aantasting en vernietiging

Belangenafweging bij aantasting en vernietiging, relevante factoren

Afstand van verzetsrechten

Vorderingen: beoordeling van bouwstop en herstel, informatie, documentatie, schadevergoeding

Het kader: juridische instrumenten

Eigendom

Exploitatierrecht

Contract

Onrechtmatige daad

Omgevingsvergunning

Codes

Persoonlijkheidsrechten

Bouwen en verbouwen, omgevingsvergunning

- 1 vergunning nodig om meerdere activiteiten aan te vragen
- Voorbeelden van activiteiten: een nieuwe dakkapel, een woning, een nieuw bedrijfspand, plaatsing van een beschoeiing of een monument verbouwen
- Check en vraag vergunning aan via omgevingsloket.nl
- Online regelen met DigiD. Voor bedrijven met eHerkenning

Nu checken en vergunning aanvragen

De Nieuwe Regeling 2011

**Rechtsverhouding
opdrachtgever – architect,
ingenieur en adviseur
DNR 2011**

Bronnen

Eigendom	HR 16 november 1984, NJ 1985, 270 (Miletic/Amsterdam)
Intellectuele eigendom	HvJEU 3/9-2014, C-201/13 (Deckmyn/Van der Steen); Rb Amsterdam 14/7-2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BR1613 (Breitman/Milli Görüs): verbod gebruik ontwerptekening
Contract	Hof 's-Hertogenbosch 17 december 1990, NJ 1991, 444 (Sproncken/Haarlem)
Onrechtmatige daad	Rb Amsterdam 28/2-1985, KG 1985/81 (Minco/VNF inz. verfilming van Het Bittere Kruid); Hof Amsterdam 10/2-1970, NJ 1971, 130 (RPS/Bezige Bij); HR 6 februari 2004, IER 2004/19 (Jelles/Zwolle)
Gedragcodes, Richtlijnen	Handleiding voor opdrachtgevers van kunst in de openbare ruimte, Gemeente Amsterdam, p. 94 (Verplaatsing en verwijdering); BNA Gedragscode, artikel 7: respect voor het werk van de collega; DNR 2011, artikel 46
Gemeentelijk vergunnings beleid	Vzr. Rb. Zutphen 19 juni 2003, LJN AH 8556 (<i>Architektenburo Ir. Schakel B.V./X e.a.</i>)

Wie? De architect of zijn
bedrijf?

Wiek Röling, Concertgebouw Haarlem, kleine zaal, foto Jos Fielmich, 1986

Bronnen

- Rechter doet niet moeilijk over architecten BV's en een beroep op persoonlijkheidsrechten
 - Loxodrome Architects & Planners B.V: ECLI:NL:RBMAA:2009:BJ4326
 - Loxodrome zich mag verzetten tegen de door Fortior aangebrachte en nog aan te brengen wijzigingen in het ontwerp en tegen de uitvoering van die wijzigingen
 - T&T Design B.V.: ECLI:NL:RBBRE:2006:AX8929
 - De aanleg hellingbaan op afstand van zeven meter van de voorgevel van een auteursrechtelijk beschermd kantoorgebouw, doet geen afbreuk aan de oorspronkelijkheid van dat kantoorgebouw. Van een wijziging of aantasting van dat werk als bedoeld in artikel 25 van de Auteurswet is geen sprake.

Bronnen: Architect in dienstverband

- Rb Haarlem 18/5-2001, ECLI:NL:RBHAA:2001:AB2183 (Röling/Haarlem)
 - Vervolgens heeft de Gemeente met een beroep op artikel 7 AW aangevoerd dat niet [eiser] als maker van de werken moet worden beschouwd, maar de Gemeente, omdat [eiser] de ontwerpen in dienst van de Gemeente heeft vervaardigd. Uit de hiervoor onder 2.1 b. geciteerde taakomschrijving kan evenwel hooguit worden afgeleid dat het vervaardigen van ontwerpen voor specifieke projecten tot de taak van de stadsarchitect behoorde, doch niet dat de Gemeente ook zeggenschap had over de vorm waarin de ontwerpen/bouwwerken tot stand kwamen. Mede gelet op het gegeven dat voor de kunst van het ontwerpen enige vrijheid een voorwaarde is, heeft de Gemeente mitsdien onvoldoende aannemelijk gemaakt dat zij invloed had op de totstandkoming van de ontwerpen van [eiser]. Het enkele feit dat [eiser] organisatorisch verantwoordelijkheid verschuldigd is aan het college van Burgemeester en Wethouder is hiervoor niet genoeg. Bij de verdere beoordeling zal er derhalve van uitgegaan worden dat [eiser] als maker in de zin van de Auteurswet heeft te gelden.

Bronnen: Architect in dienstverband

- Rechtbank Den Haag 25/1-2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:555 (Verheijen/Naturalis)
 - [eiser] heeft de stelling van Naturalis dat VVKH, als opdrachtnemer en werkgever van [eiser], is aan te merken als de maker van het Naturalisgebouw en de loopbrug, alsook van het Darwin House, gemotiveerd betwist. In de conclusie van antwoord in het incident heeft [eiser] immers aangevoerd dat hij de ontwerpwerkzaamheden als mede-eigenaar en niet als werknemer van VVKH volledig zelfstandig en op eigen verantwoordelijkheid heeft verricht en dat VVKH (net als Naturalis zelf) het Naturalisgebouw (met de loopbrug) altijd als door [eiser] ontworpen openbaar heeft gemaakt. Naturalis heeft daar gedurende het verdere verloop van de procedure niets meer tegenin gebracht, zodat de rechtbank dit als een gegeven beschouwt. Er bestaat dan ook geen reden om VVKH als fictieve maker van het Naturalisgebouw en de loopbrug of van het Darwin House aan te merken. [eiser] komt als ontwerper van die werken de auteursrechtelijke persoonlijkheidsrechten toe, hetgeen hem ontvankelijk maakt in zijn vorderingen.

Wat? Het gebouw:
werk, kwaliteit,
nieuw werk

Pres. Rb. Groningen 20 oktober 1993,
Informatierecht/AMI 1994, nr. 6, p. 114-116 (Chiffrun/Rotary):
 denkbeeldige lijn is geen werk

Van Huut/CRI: Raampatroon is stijl en geen werk

Hof Arnhem-Leeuwarden 12/11-2013, AMI 2014/1, p. 36 (Groningen/Milikowski)

Kwetsbaar kunstwerk. Gevoelig voor schade door derden. Bij verwijdering moet eigenaar gegronde reden aantonen. Gemeente heeft zich voldoende ingespannen. Bewijslast onevenredige schade bij maker. Onderhoudskosten hoger dan realisatiekosten. Vordering in stand houden kunstwerk afgewezen

Hof den Bosch 17 december 1990, NJ 1991, 444
(Lennaerts/Sittard)

Fonteinbak, herhaaldelijk ontregeld en verstopt, tegels
raken los, makkelijke prooi voor vandalisme: maker kan
sloop niet tegenhouden

Kwaliteit van het werk

- Rb Amsterdam 15/11-1978, Auteursrecht 1979/2, p. 32 (Ulrich/De Haas)
 - Gesigioneerde wandschildering, professionele graficus, in opdracht vervaardigd, goede ondergrond en verf materiaal. Witschilderen is inbreuk, plicht tot overleg tevoren geschonden, schadevergoeding van 4/3 oorspronkelijke prijs
- Hof Amsterdam 16/6-1977, BIE 1978/7, p, 124-128 (Koetsier/Schiphol)
 - Wandbedekking, niet gesigioneerd, vanzelf kapot bij losschroeven, personeel herkent het niet als kunstwerk, afwijzing vordering
- Hof den Bosch 17 december 1990, NJ 1991, 444 (Lennaerts/Sittard)
 - Fonteinbak, herhaaldelijk ontregeld en verstopt, tegels raken los, makkelijke prooi voor vandalisme: maker kan sloop niet tegenhouden
- Hof Arnhem-Leeuwarden 12/11-2013, AMI 2014/1, p.36 (Groningen/Milikowski)
 - Kwetsbaar kunstwerk. Gevoelig voor schade door derden. Bij verwijdering moet eigenaar gegronde reden aantonen. Gemeente heeft zich voldoende ingespannen. Bewijslast onevenredige schade bij maker. Onderhoudskosten hoger dan realisatiekosten. Vordering in stand houden kunstwerk afgewezen

HR 22/2-2013, NJ 2013, 501 (Stokke/H3 Products c.a.)

Vormgeving van de Carlo: voldoende afstand van die van de Tripp Trapp. En dus: geen sprake is van misvorming, verminking of andere aantasting van het werk die nadeel zou kunnen toebrengen aan de eer of de naam van Opsvik (de ontwerper van de Tripp Trapp) of aan diens waarde in deze hoedanigheid, als bedoeld in art. 25 Auteurswet en art. 6bis van de Berner Conventie

Architecten en gebouwen: 1970-2017

Abe Bonnema, Gemeentehuis Bergum (Tietjerkstradeel)

Arthur Staal, Metropoolgebouw Amsterdam

Jelle Abma, Gemeentehuis Ruinen

Gerard Snelder, Politiebureau Maastricht

Jo Vegter, Bondsspaarbank Leeuwarden

Dick van Mourik, Computercentrum ABN AMRO Tilburg

Mart van Schijndel, Aula Centraal Museum Utrecht

Abe Bonnema, Bejaardenhuis De Golfslag Emmeloord

Wiek Röling, Concertzaal Haarlem

Dik Tuijnman, Woninggebouw Gran Vista Amsterdam

Evert Jelles, Kantoorgebouw Wavin Zwolle

Hans Ruijsenaars, Atrium Ministerie EZ Den Haag

Tjeerd Dijkstra, Bestuurscentrum Hoogheemraadschap Edam

Max van Huut, Gebouw De Bovenlanden Amstelveen

Fons Verheijen, Museum Naturalis Leiden

Wijziging, aantasting en vernietiging

Wijzigingen

- Rb Middelburg 14/1-1970, NJ 1970, 297 (Schoolgebouw Krabbendijke)
 - Dat het totale karakter van de school na de uitbreiding niet is gewijzigd en dat deze school nog in gelijke mate als voordien de indruk wekt de schepping te zijn van een en dezelfde ontwerper, t.w. die van het oorspronkelijke gebouw
- Rb Breda 9/6-2006, Bouwrecht 2006/232 (T&T Design B.V./De Staat):
 - De aanleg van een hellingbaan op een afstand van zeven meter van de voorgevel van een auteursrechtelijk beschermd kantoorgebouw, *doet geen afbreuk aan de oorspronkelijkheid van dat kantoorgebouw*. Van een wijziging of aantasting van dat werk als bedoeld in artikel 25 van de Auteurswet is geen sprake
- Rb Noord-Holland 30/10-2016. AMI 2016/6-2017/1, p. 53-56
 - de wijzigingen in de noordgevel zodanig beperkt zijn dat daarmee het basisidee van Dijkstra ten aanzien van het geparcelleerde (in kleine stukken verdeelde) gebouw in stand blijft

Aantasting, vernietiging, vorderingen

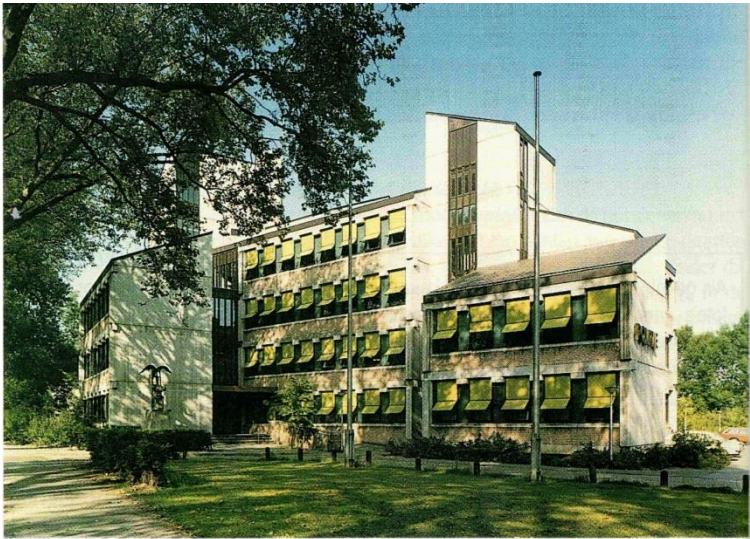
(1) Definities (2) toets op nadeel reputatie,
misbruik van recht of op gegronde reden (3)
beoordeling verbod, herstel (bouwstop c.a.)

foto: © Bart van Hoek

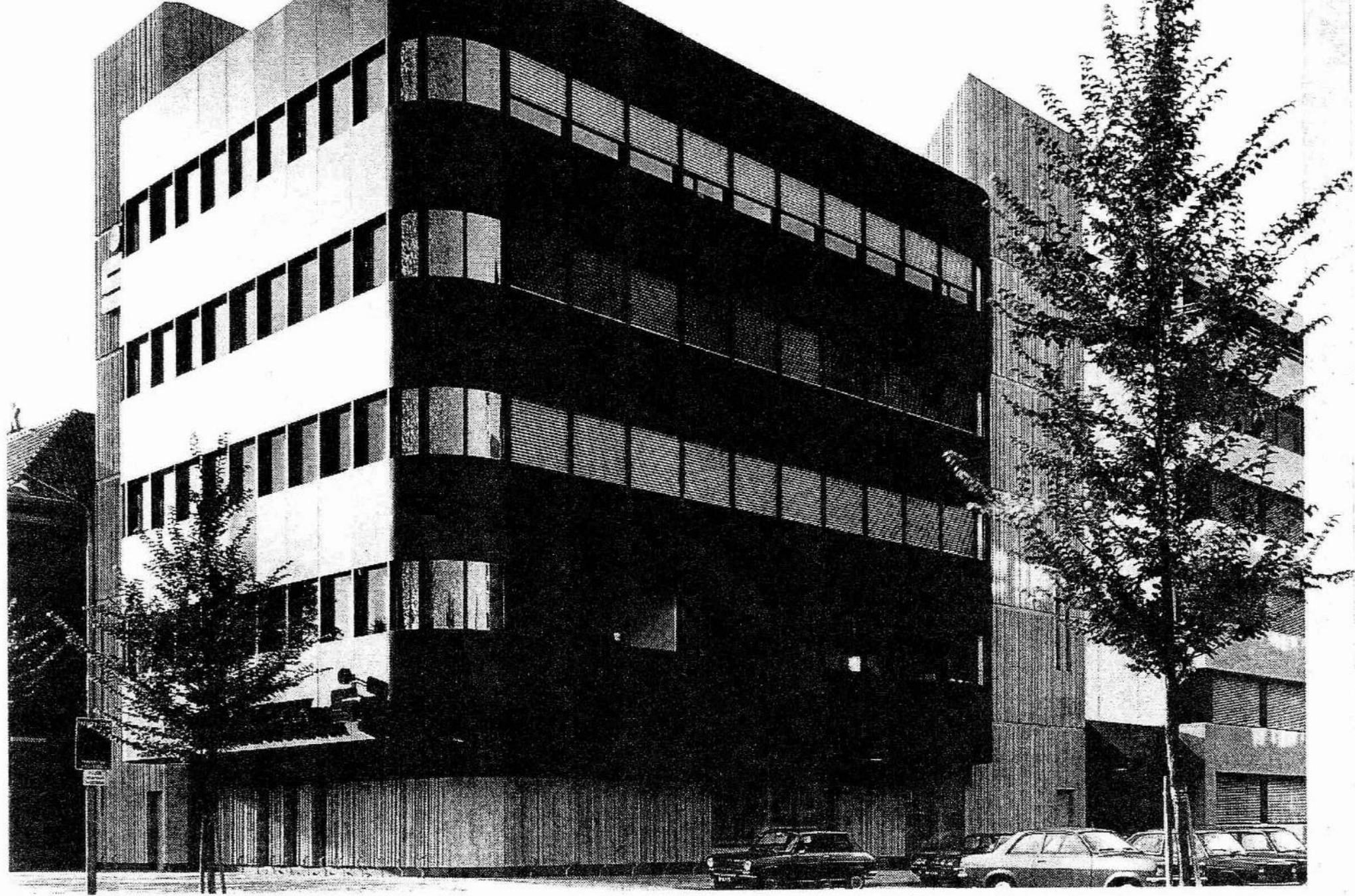
Groene zonneschermen vóór verbouwing.

Kleur blauw/groen vóór verbouwing.

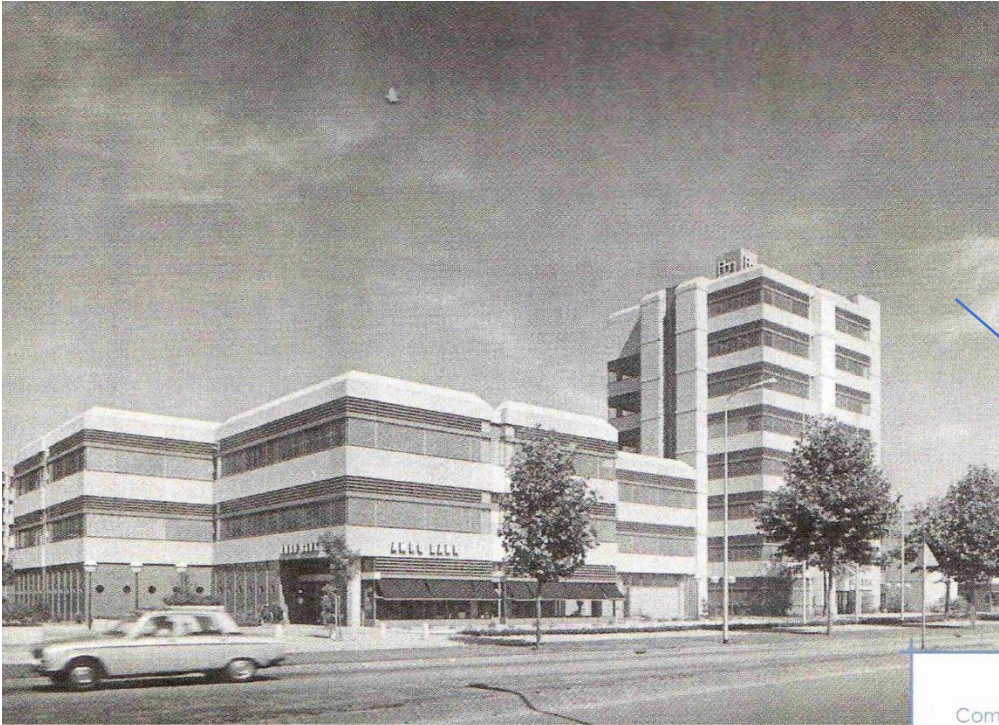
Gedeeltelijk verbouwd; kleur en zonneschermen weg.

Het bankgebouw, na
een ingrijpende verbou-
wing, begin jaren '90

29

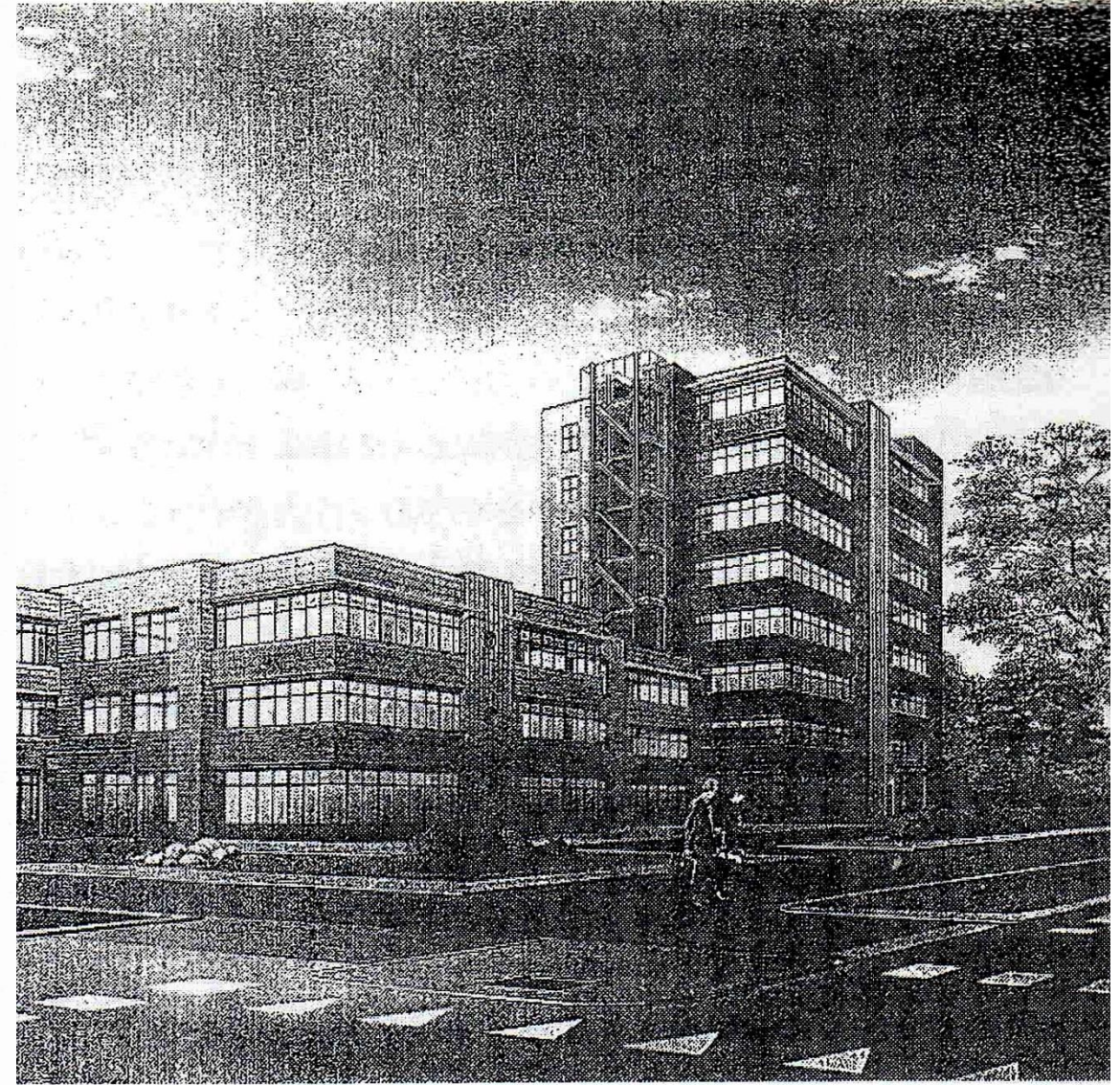

31

Computer- en Effecten-
centrum voor de destijds
AMRO-bank. Op afb. 32
is het gebouw te zien na
verbouwing, gereali-
seerd op basis van een
collegiaal ontwerp van
VMV en Op ten Noord-
Blijdenstijn BV

32

het uiterlijk der gebouwen na de voorgenomen renovatie

Wiek Rösling, Concertgebouw Haarlem, kleine zaal, foto Jos Fielmich, 1986

Binnenhof Gran Vista-gebouw: anno 1994 (boven); anno 2002 (onder)

uw wordt doorkliefd voor woonmetamorfose

0

Aantasting, vernietiging, vordering

- Bonnema
 - Renovatieplan. Aantasting: het aanbrengen van buitenzonweringen zal het eigen karakter van het gebouwde ingrijpend aantasten
 - Toets: aantasting = nadeel reputatie (impliciet)
 - Verbod: toegewezen
- Staal
 - Renovatie gevelarchitectuur hoekdeel. Aantasting
 - Toets: Hoekdeel en middendeel als eenheid ontworpen. Renovatie hoekdeel is dus aantasting geheel. Aantasting = nadeel, want handhaven gevel mogelijk
 - Verbod toegewezen

Aantasting, vernietiging, vordering

- Abma
 - Renovatie gevelarchitectuur. Aantasting: op beslissende wijze afbreuk gedaan aan het eigen, persoonlijke karakter van de zuidgevel; door de plaatsing van zes turkoize, verticaal gelijkende erkers, elk voorzien van een sierboogje, is de strakke, horizontale lijn geheel verdwenen
 - Toets: aantasting = nadeel reputatie (impliciet)
 - Vordering tot herstel: afgewezen ex gebruiks- en financieel belang gemeente
 - Schadevergoeding: 70.000

Aantasting, vernietiging, vordering

- Snelder
 - Overgeverfde gevelpanelen. Aantasting: kleurstelling exterieur eminente plaats in in architectonisch concept. Wijziging van contrasterende donkere kleur in lichte kleur is inbreuk.
 - Toets: aantasting = nadeel reputatie (impliciet); niet gebleken dat gebruikseisen gebouw tot andere kleurstelling noopten
 - Vordering tot herstel in nagenoeg dezelfde kleur: toegewezen
- Vegter
 - Renovatieplan gevelarchitectuur. Aantasting: de bank wil de karakteristieke omlijsting van Vegters werk in stand laten maar de verdere invulling drastisch veranderen; geen sloop (dan geen persoonlijkheidsrechten)
 - Toets: aantasting, nadeel reputatie ook bij een enkel gebouw, omdat Vegter te boek staat als ontwerper
 - Verbod: vooralsnog toegewezen vanwege uitzicht op overleg

Aantasting, vernietiging, vordering

- Van Mourik
 - Renovatieplan gevelarchitectuur. Aantasting: in vergaande mate afbreuk aan het oorspronkelijk karakter van het gebouw (renovatie: minderwaardig, banaal)
 - Toets
 - Aantasting, nadeel reputatie vanwege economisch belang nog werkzaam bureau bij presentatie werk, bestendinging naamsbekendheid
 - Belangenafweging in kader misbruik van recht: renovatie met inachtneming persoonlijkheidsrecht architect mogelijk
 - Verbod: toegewezen

Aantasting, vernietiging, vordering

- Van Schijndel
 - Plan voor vervangende nieuwbouw. Geen aantasting want geen nadeel
 - Toets: slopen aula geen nadeel reputatie architect vanwege zorgvuldige besluitvorming, niet nodeloos, geen diffamerende opmerkingen, goede naam blijft voortleven in documentatie, herinnering
 - Verbod afgewezen
- Bonnema
 - Plan voor vervangende nieuwbouw. Aantasting
 - Toets: aantasting vanwege nadeel reputatie nu geen gegronde reden voor sloop omdat doel ook bereikt kan worden met instandhouding karakter werk en geen onevenredige verhouding kosten nieuwbouw/renovatie
 - Verbod toegewezen

Aantasting, vernietiging, vordering

- Röling
 - Plan voor vervangende nieuwbouw. Sloop kleine zaal geen aantasting
 - Toets: geen overwegend nadeel reputatie vanwege dienstverhouding, geen gebrek aan waardering, renovatie geen optie, geen majeur werk in oeuvre, goede naam blijft voortleven
 - Verbod: afgewezen
- Tuijnman
 - Wijzigingen entrees i.v.m. overlast. Aantasting, want wijzigen zichtbare fraaie detaillering levert stijlbreuk op
 - Toets: aantasting = nadeel
 - Verbod: afgewezen wegens te laat optreden, wel schadevergoeding van 12.500 Euro

Aantasting, vernietiging, vordering

- Jelles
 - Voornemen tot sloop kantoorgebouw.
 - Hof: geen aantasting want geen nadeel vanwege gegronde redenen tot sloop
 - HR: geen aantasting in de zin van artikel 25 lid 1 sub d. Aw
 - Toets op misbruik van recht/onrechtmatigheid: gegronde reden en zorgplicht documentatie
- Ruijsenaars
 - Gedeeltelijk uitgevoerde renovatie
 - Toets: geen nadeel reputatie, want eiser heeft onvoldoende aangetoond dat Staat eisers werk op hoofdlijnen in stand had kunnen houden
 - Verbod: bouwstop afgewezen op Pampers criterium, belangenafweging ingrijpendheid gevolgen gedaagde bij verbod/schade eiser bij geen verbod
 - Substantieel deel al gesloopt, eiser had eerder moeten optreden

Aantasting, vernietiging, vordering

- Dijkstra
 - Renovatieplan gevelarchitectuur (zuidgevel). Aantasting: in vergaande mate afbreuk aan persoonlijk karakter, mede doordat kenmerkende elementen blijven staan
 - Toets: aantasting, maar geen reputatieschade, want niet lichtvaardig, geen minachting voor werk en maker, functionele bestemmingswijziging, tijdsverloop, beperkt publiek, niet zichtbaar
 - Verbod: ex parte bevel opgeheven
- Van Huut
 - Renovatieplan gevelarchitectuur. Geen aantasting, maar totale vernietiging, want kenmerkende elementen van het oude ontwerp niet zichtbaar in het nieuwe ontwerp
 - Toets op misbruik bevoegdheid eigenaar; onevenredige schade niet aannemelijk gemaakt, voorgedragen alternatief niet reëel
 - Verbod afgewezen

Aantasting, vernietiging, vordering

- Verheijen

- Herinrichting gebouw. Aantasting, want belangrijke auteursrechtelijke trek (door transparante tussenruimtes aan elkaar gekoppelde volumes) van werk vervalt door plaatsen van vloeren van gevel tot gevel
- Toets: aantasting = nadeel, want belangrijkste en bekendste werk uit oeuvre, hoog bezoekersaantal in korte tijd, belichaming Museum als enige publieksgebouw; geen verdere belangenafweging, zeker niet na Jelles Zwolle, maar wel ruimte voor zekere afweging van de belangen via misbruik van recht (maar geen beroep op gedaan)
- Verbod: afzonderlijk te toetsen op onwenselijkheid naast toewijzing schadevergoeding

Enkele voorlopige conclusies

- Aantasting = (impliciet) nadeel reputatie gaat niet meer op
- Afweging belangen bij aantasting
 - Via reputatietoets
 - Als reëel alternatief voorhanden (Snelder, Bonnema II, Röling); zichtbaarheid (Dijkstra)
 - Via misbruik van recht
 - Door architect: niet als redelijk alternatief voorhanden (Van Mourik)
 - Door eigenaar c.a.: niet als noodzakelijke (gegronde reden) verbouwing (Van Huut, Jelles)
- Kostenverhouding ook bij aantasting relevant (+/-) (Bonnema II)
- Afzonderlijke beoordeling herstellvordering en verbodsvordering gaan dwars door aantasting en nadeel reputatie heen (Abma, Ruijsenaars)
- Jelles/Zwolle aldus niet zo bijzonder in context geheel
- Bewijslast bij misbruik van recht gecorrigeerd door onrechtmatigheid (omstandigheden)

Bronnen

- Bonnema I: Pres. Rb Leeuwarden 12/7-1988, IER 1988/5, p. 88 e.v.
- Staal: Hof Amsterdam 11/6-1992, AMI 1993/10, p. 186 e.v.
- Abma: Rb Assen 17/12-1992, AMI 1993/10, p. 191 e.v.
- Snelder: Hof den Bosch 5/11-1997, IER 1998/1, p. 13 e.v.
- Vegter: Pres. Rb Leeuwarden 29/11-1994, AMI 1996/1, p. 14 e.v.
- Van Mourik: Pres. Rb Breda 18/3-1994, AMI 1995/2, p. 34 e.v.
- Van Schijndel: Rb Utrecht 3/6-1998, AMI 1999/3, p. 39 e.v.
- Bonnema II: Hof Leeuwarden 17/3-1999, AMI 1999/10, p. 158 e.v.

Bronnen

- Röling: Hof Amsterdam 26/7-2001, IER 2001/5, p. 221 e.v.
- Tuijnman: Rb Amsterdam 10/10-2004, AMI 2005/3, p. 93 e.v.
- Jelles: HR 6/2-2004, AMI 2004/4, p. 140 e.v.
- Ruijsenaars: Rb Den Haag 9/4-2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:3979
- Dijkstra: Vza Rb Noord-Holland 30/11-2016, AMI 2017/1, p. 53;
bevestigd door Hof Amsterdam 31 okt 2017,
ECLI:NL:GHAMS:2017:4431; HR 29/3-2019, ECLI:NL:HR:2019:451
- Van Huut: Rb Amsterdam 21/3-2016, AMI 2016/3, p. 31 e.v.;
bevestigd door Hof Amsterdam 21/3-2016, IER 2017/4, p. 295 e.v.
- Verheijen: Rb Den Haag 25/1-2017, IER 2017/4, p. 279 e.v.

